

סימן עו

דבר מכווער באשת איש

באשת איש מקילין; איסור, שגם בפנויה הקלו, באשת איש לא כל שכן! ולכן נראה שלכל הדעות אין לחייב את הבעל לגרש את אשתו בגלל הייחוד.

ב. האם היא "עוברת על דת"?

לעיל (אות א') הוכחנו שאין מחייבים את הבעל לגרש את אשתו על כך שהתייחדה עם אדם זר. אולם עדיין יש לשאול: האם בכל זאת יש עליו מצוה לגרשה?

על שאלה דומה דנה הגמרא במסכת סוטה (כ"ה ע"א) לגבי אשה שהיא "עוברת על דת יהודית" (דהיינו, שמתנהגת בחוסר צניעות):

איבעיא לה: עוברת על דת ורצה בעל לקיימה מקיימה או אינו מקיימה?

ונפסקה ההלכה בשו"ע (אה"ע סי' קט"ו סעי' ד'), שמותר לבעל לקיימה, אלא שמ"מ מצוה עליו לגרשה. והרי שם בגמרא המדובר הוא בעוברת על דת, שהרי ראינו שנסתרה עם אנשים.

ועיין משל"מ (הל' סוטה פ"ב ה"א) שכתב שהעוברת על איסור ייחוד מוגדרת כ"עוברת על דת משה", שהרי ייחוד אסור מהתורה (קידושין פ"ב ע"ב). ואע"פ שלא כל העוברת עבירה מהתורה נחשבת לעוברת על דת משה, אא"כ מכשילה את בעלה, כגון ששימשו נידה והאכילתהו שאינו מעושר; מיהו איסורי פריצות אף הן בכלל זה, שכן יש חשש שתכשיל אותו באיסור טומאה. וכן כתב בתרוה"ד (סי' רמ"ב). ועיין בית שמואל (אה"ע סי' קט"ו ס"ק א') שכתב שיש חשש שמא תזנה תחתיו (ועי' ביתמאיר, מובא בפת"ש ס"ק י"א). ועפ"י סברה זו יש ליישב את קושיית המשל"מ (שם), מה הועילו המים בסוטה, הרי סוף-סוף נסתרה ועברה על דת? ולפי הנאמר לעיל יש לומר שהייחוד אסור רק

ראשי פרקים

שאלה

א. איסור אשה לבעלה בגלל ייחוד

ב. האם היא "עוברת על דת"?

ג. הבחנה בין אופנים שונים של ייחוד

תשובה

מסקנות

*** שאלה ***

אשת איש יצאה לביקור אצל אחותה בחו"ל. היחסים ביניהן היו מעורערים, והפגישה ביניהן לא עלתה יפה, עד שהאורחת נאלצה לעזוב את בית אחותה. היא עברה לגור בבית בנה של אחותה, רווק מבוגר שהיתה לו דירה משלו. בביתו היא גרה מספר שבועות עד שובה ארצה (כחודש). הדבר נודע לבעל בארץ, ונפשו בשאלתו: האם היא מותרת לו או אסורה?

א. איסור אשה לבעלה בגלל ייחוד

נאמר במסכת קידושין (פ"א ע"א):

אמר רב: מלקין על הייחוד, ואין אוסרין על הייחוד.

ופירש רש"י (ד"ה ואין):

שאין אוסרין אשת איש על בעלה.

והתוס' (ד"ה מלקין) פירשו שהמדובר בפנויה, ונפק"מ לאוסרה לכהן. אולם מסתבר שגם הם מודים שאין אוסרים אשת איש על בעלה בגלל ייחוד בלבד. וכן יש להוכיח מהמשך דברי הגמ' (שם) ביחס למלקות:

אמר רב אשי: לא אמרן (שמלקים על הייחוד) אלא

בייחוד פנויה, אבל בייחוד דאשת איש – לא,

שלא תהא מוציא לענו על בניה.

וק"ו הוא: ומה מלקות, שבפנויה מחמירין,

* אדר א' תשמ"ו.

שאשה הרגילה להתייחד עם כותים נקראת "עוברת על דת". ומקורו בתרוה"ד (סי' רמ"ב). ודייק זאת מרש"י (סוטה כ"ה ע"א ד"ה לאפסודי כתובהה), שכתב:

...וזו עוברת על דת היא, שנסתרה עם אנשים.

משמע שייחוד נחשב לה כ"עוברת על דת". אלא שתרוה"ד עצמו מחלק שם בין ייחוד מקרי לבין ייחוד קבוע, כגון שאישה רגילה להתייחד עם נוכרים. ולפי זה יש לומר שעל ייחוד מקרי נאמר "אין אוסרין על הייחוד"; אך בייחוד מורגל וקבוע – אוסרין על הייחוד, ומצוה לגרשה. וסוטה שנסתרה, יש לומר שהמדובר במקרים בודדים ולא בדרך קבע, ולכן אינה נחשבת כ"עוברת על דת". ולפי זה הביטוי "עוברת על דת" במסכת סוטה (כ"ה ע"א) אינו במשמעותו הרגילה במסכת כתובות (ע"ב ע"א) שמצוה לגרשה, אלא שמכיון שנסתרה פעם, יש חשד שעברה על דת. ומסתמא הבעל אינו מעוניין שתמשיך להיסתר ותגיע לכלל איסור, ולכן זכותו לקנא לה.

וכן יש להוכיח מסוגיית הירושלמי (סוטה פ"א ה"א, מובא בתוס' סוטה ג' ע"א ד"ה רבי), שם נאמר: ר' יהושע אמר בשם ר' ליעזר, חובה (לקנא). ר' יהושע אומר, רשות...

אתיא דר' ליעזר כבית שמאי ודר' יהושע כבית הלל. דר' ליעזר כבית שמאי – דבית שמאי אומרים, לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה. מצא בה דברים כאורין – לגרשה אינו יכול... לקיימה אינו יכול... לפום כן הוא אומר חובה... ודר' יהושע כבית הלל – דבית הלל אמרי, אפילו הקדיחה תבשילו; לפום כן הוא אומר, רשות. כלומר, לדעת בית שמאי, מכיון שנסתרה, הרי זה דבר מכוער, ועליו לברר ע"י הקינוי אם יכול לגרשה או לא. אך לדעת בית הלל, בלאו הכי יכול לגרשה, גם מבלי לברר אם אכן זינתה. ומשום כך אין עליו חובה לקנא לה אלא הדבר הוא רשות. ולפי זה יוצא שעל סתירה חד פעמית אינו חייב לגרשה.

ובשיירי קרבן (סוטה שם ד"ה ודר"י) הקשה: הא

משום שאנו חוששים שמא זינתה; וממילא חיישנן שמא תזנה ותחתיו, ודינה ככל עוברת על דת משה, שיש חשש שמא תכשילנו בעתיד. אך לאחר שהתברר שלא זינתה, אין גם חשש שמא תכשיל אותו להבא בזנות.

ולפי זה, כל עוד לא התברר הדבר, יש לאוסרה משום "עוברת על דת". וא"כ יש להקשות על כך מדברי הגמרא (סוטה שם), שרצתה לפשוט את הספק מברייתא:

ת"ש: ואלו שבית דין מקנין להן: מי שנחתרה בעלה או שנשתתה או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת, רצה בעל לקיימה. מקיימה – עבדי ב"ד מידי דדילמא לא ניחא ליה לבעל!?

והגמ' דוחה את הראיה ואומרת:

סתמא דמילתא, כיון דעוברת על דת היא, מינח ניחא ליה (שיקנו לה).

ויש להקשות: אם מצוה שיוציאנה, למה לא תירצו בפשיטות שיש עליו מצוה שיוציאנה? ואולי זה כלול בדחיית הגמרא, ודוחק.

ובתחילת המסכת (דף ג' ע"א) נאמר שלדעת ר' ישמעאל מותר לקנא. וקשה: למה לא אמרו שמצוה לקנא, שהרי נסתרה?

ועוד, איכא למאן דאמר התם שאסור לקנא. ומדוע אסור לקנא, הרי האשה עוברת על דת? וגם על ר' עקיבא, הסובר שמצוה לקנא, קשה: שהרי תיקנו שלא להוציאה כדי שלא להוציא לעז על בניה, א"כ מה התועלת בקינוי? הרי אם יתברר שזינתה יצא בע"כ לעז על בניה? וכן קשה ממה שהבעל יכול למחול על קינוי (סוטה כ"ה ע"א), והרי מדובר כשנסתרה, דהיינו נתייחדה, ומצוה לגרשה; ומדוע מותר לו למחול על קינוי? וכמו כן יש להקשות מגיטין (צ' ע"א): זוהי מידת אדם רע, שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרדע וטוה בשוק ופרומה משני צדדיה ורחוצת עם בני אדם... זו מצוה מן התורה לגרשה. וא"כ הוא הדין למי שמתייחדת עם אחרים. וק"ו הוא, שהרי ייחוד אשת איש אסור מן התורה, וא"כ מצוה לגרשה.

וכן נפסק בשו"ע (סי' קט"ו סעי' ד' בסוף ההג"ה),

ובעיקרון הסכימו לחילוקו של הגרעק"א. ולפי זה יש לומר שגם בייחוד בדרך קבע – אם לא היתה עצת זימה ביניהם – לא נאסרת.

אך מתרוה"ד (שחבאנו לעיל) לא משמע כן; אלא בכל ייחוד קבוע, אפילו שלא ע"י עצת זימה – אסורה. ודוחק לומר שייחוד קבוע, גם ללא עצת זימה, חמור כמו ייחוד בעצת זימה, גם אם הוא חד-פעמי.

וכדי שלא לעשות מחלוקת בין תרוה"ד לבין הגרעק"א נראה שיש להבחין בין שלושה מצבים:

א. עצת זימה – גם בייחוד חד-פעמי אסורה (הגפת דלתות).

ב. אין עצת זימה אך אין גם הוכחה הפוכה – בייחוד חד-פעמי לא נאסרת, אך כשהיא מורגלת בכך יש לאסור (תרוה"ד).

ג. יש הוכחה הפוכה, שאין כוונתה כלל לזימה, אלא נאלצת להתייחד מחוסר ברירה – אע"פ שלכתחילה גם זה ייחוד האסור – ייחוד כזה אינו אוסר אותה על בעלה. והדברים מבוארים בתרוה"ד (שם), שכתב:

שאם יש לה אמתלא מפני מה היא מתייחדת עט הנוכרים – כיוון דאינה מטורה בידם – מאן דשרי לה בדיעבד... לא מחינן בידיה.

אלא שמהמשך דבריו שם משמע שבכך נחשבת לעוברת על דת. ומ"מ משמע מדבריו שיש לאסור רק אם מתייחדת עמם מרצונה, או שגרמה לעצמה להימסר בידיהם, שמכיוון שידוע לה שתימסר בידיהם, הרי זה כאילו נעשה מרצונה. משא"כ במקום שהייחוד אינו מרצונה, אלא בגלל מצב שנוצר לה מחוסר ברירה.

מיהו יש לכאורה לחלק בין ייחוד מקרי לבין שהות ממושכת של כמה שבועות בביתו של אדם. ומצינו ביבמות (ק"א ע"ב) במשנה:

היבמה שאמרה בתוך שלושים יום לא נבעלתי – כופין אותו שיחלוץ לה; לאחר שלושים יום – מבקשין חימונו שיחלוץ לה.

והטעם מבואר שם בגמ', "דעד ל' יום מוקי

ר' יהושע יכול לסבור כבית שמאי, שמכיון שאין לך דבר מכווער יותר מסתירה אחר הקינוי, וא"כ גם לבית שמאי יכול לגרשה, ואין צורך לברר אם זינתה או לא. וא"כ הקינוי הוא רשות ולא חובה!

ולא זכיתי להבין את קושייתו. הרי הקינוי נעשה לאחר סתירה אחת בלבד! וסתירה אחת עדיין איננה אוסרת אותה על בעלה, ולא חייב לגרשה. ואף הוא עצמו הניח בקושייתו שהסתירה השניה, זו שלאחר הקינוי, היא מכוערת ביותר, ויכול לגרשה. אך הסתירה הראשונה, זו שלפני הקינוי, אף שהיא דבר מכווער, עדיין אינה בגדר "דבר שבערוה", שיכול לגרשה עקב כך. ולכן צריך לברר לבית שמאי אם אסורה עליו או לא. ולכן חובה לקנא. ועכ"פ למדנו מכאן שייחוד חד-פעמי אינו מחייב לגרש את האשה.

אך בנד"ד הייחוד היה קבוע, שנמשך כמה שבועות, ולכאורה יש לאוסרה!

ג. הבחנה בין אופנים שונים של ייחוד

והנה בשו"ע (אה"ע סי' י"א סעי' א') נאמר שאם הגיפו דלתות (במנעול) וכיוצא בדברים הללו, הרי זה "דבר מכווער". ומקורו בירושלמי (כתובות פ"ז ה"ו), והביאו הרמב"ם (הל' אישות פכ"ד ה"ט). אלא שלדעת הרמב"ם אין מוציאים אותה מבעלה בדבר מכווער. ומבואר בשו"ע (שם בהג"ה) שייחוד הוא "דבר מכווער", ומוציאים עליו לדעת הרמ"א. ולכאורה הדבר סותר את ההלכה שאין מלקין על הייחוד! ואין לומר ששם היה ייחוד בדרך קבע. שהרי משמע שגם באופן חד-פעמי הוי "דבר מכווער" וחייב להוציאה!

ובשו"ת רעק"א (סי' צ"ט) עמד על כך, וחילק בין ייחוד מקרי, כגון שאחד מהם שהה שם קודם לצורך ענייניו, והשני בא לאותו מקום ונוצר ייחוד ביניהם, לבין ייחוד שבא כתוצאה מעצת זימה מתוכננת בין שניהם. הגפת הדלתות פירושה שהם התייחדו לשם זימה. ועי"ש (סי' ק"ק"ה) שדנו בדבר גדולי הפוסקים,

כשהרגליים מוכיחות שלא התייחדה לשם עבירה אלא מחוסר ברירה.

תשובה

מכיון שייחוד זה נעשה מתוך אילוץ ולא מתוך בחירה שמלכתחילה, אין בכך כדי לחשוך באשה זו; והיא מותרת לבעלה למרות שעברה עבירה בעצם הייחוד הממושך עם אדם זר, כי יש להעמידה בחזקת כשרות.

מסקנות

- א. אשת איש שהתייחדה עם גבר זר, לא מחייבים את בעלה לגרשה. ונחלקו הפוסקים אם יש עליו מצוה לגרשה. ומן הראוי להחמיר.
- ב. לכל הדעות מצוה לגרש אשה המתנהגת בפריצות יתירה.
- ג. אשה שהתייחדה עם איש זר בנסיבות של הכרת, שאינן מעידות על כוונה לעבור עבירה – אין מקום לגרשה אפילו ממידת חסידות.

איניש אנפשיה", טפי – לא מוקים. ולכן לאחר שלושים יום לא נאמנת לומר שלא נבעלה, דמסתמא בא עליה.

וא"כ גם בנד"ד, אם התייחדו יותר מל' יום – אין זה ייחוד בעלמא, אלא לכאורה יש כאן חזקה שנבעלה (עיין תוס' ב"ב ה' ע"ב סוד"ה מי, שהקשה מגמ' זו על מאן דאמר בב"ב שם דאמרינן מיגו במקום חזקה). ונראה שיש לחלק בין יבם שהתייחד עם יבימתו לשם ביאה, לבין אשה זו, שמחוסר ברירה באה לגור בביתו של קרוב משפחתה. שהרי אין לנו שום הוכחה שזינתה, חוץ מהייחוד; והייחוד כשלעצמו אינו אוסר, כפי שנאמר לעיל.

מיהו מצינו שגם במקום שלא חששו לייחוד, בייחוד קבוע חששו: עיין חלקת-מחוקק (אה"ע סי' כ"ב ס"ק א') שכתב שהתירו לאדם ייחוד עראי עם אחותו. ומשמע שבייחוד שיש בו קביעות, אסרו; כי ייחוד בקביעות חמור מייחוד ארעי. מיהו נראה שזהו רק איסור לכתחילה; אך בדיעבד, להוציאה מבעלה בגלל חשד, נראה שגם בייחוד קבוע אין להוציאה מבעלה,

סימן עז

עד אחד על אשת איש שהתייחדה

ראשי פרקים

שאלה

- א. עדות של עד אחד על עבירה
 - ב. עד אחד לאפרושי מאיסורא
- תשובה
מסקנות

שאלה *

עד אחד ראה, תוך כדי נסיעתו, אשת איש שיצאה מן הפרדס עם גבר זר, ופרסם את הדבר בציבור. השמועה הגיעה לאזני הבעל וכמו כן לאזני הרבנים. האם העד מחוייב או רשאי להעיד בפני הרבנים על מה שראה?

* אלול תשמ"ט.